

Võtsime (kätte) ja tegime ära

Liina Lindström, Ilona Tragel

Eesti keeles võib mõningate üldise tähendusega verbidega moodustada konstruktsioone, mis koosnevad kahest (enamasti kõrvuti asetsevast) samas vormis verbivormist (*tulen koristan toad ära*), ja mille vahel võib esineda ka koordinatiivne marker *ja* (*lähen ja pesen hambad ära*). Seejuures väljendab konstruktsioon enamasti üht sündmust, täpsemalt selle algusfaasi (ingressiivne aspekt, Tragel 2017). Sellised konstruktsioone on nimetatud kaksikverbideks (Erelt et al. 1993), asündeetiliseks rinnastuseks (Pulkkinen 1966), seriaal(verbi)konstruktsiooniks (Tragel 2003, 2017). Konstruktsioon näib läänemeresoome keeltes olevat vana ning omane eelkõige suulisele keelekasutusele (Pulkkinen 1966). Üheks esimesel positsioonil esinevaks verbiks neis konstruktsioonides on *võtma*, millele käesolevas ettekandes keskendume.

(1) *Aga sina võta oota ära, millal testi teha ja /.../* (kõik näited EtTenTen2013)

(2) *Lubasin endale praegu, et võtan ja tuletan mõned nõiduslikud kohad jälle meelde.*

Lisaks neile moodustab tähenduselt sarnase konstruktsiooni ka *kätte võtma* (3-4).

(3) *Siis võtsin kätte ja lindistasin mõned demod.*

(4) ***Võta kätte, õpi*** *arstiks ja päästa kogu maailm!*

Sarnane konstruktsioon on kasutusel ka muudes Läänemere areaali keeltes, nt soome, läti, leedu, vene ja poola keeles. Seejuures läti ja leedu keeles kasutatakse konstruktsiooni tüüpiliselt selleks, et väljendada ootamatut sündmust ning seda saab kasutada ka elutute tegijatega (Nau jt, valmimas.). Ka eesti keeles on läti ja leedu keele 'võtma' tähendusega verbiga kasutuselt sarnasem pigem fraasiverb *kätte võtma*, millega väljendatakse sageli takistusi või raskusi tegevuse alustamisel (4), positiivset või negatiivset ootamatut sündmust (5). Ka elutu tegija on eesti keeles ilmselt võimalik vaid fraasiverbiga (6).

(5) *Ka mina olin töömees ja pereisa, enam pole, kuna tööandja võttis kätte ja kuulutas välja pankroti.*

(6) *Auto võttis kätte ja suri välja.* (konstrueeritud näide)

Kõigist käesolevas abstraktis esitatud näidetest ilmneb, et vaadeldava(te)s *võtma*-konstruktsiooni(de)s mängib rolli ka perfektiivse aspektuaalsuse nüanss: näidetes 1 ja 6 on teise positsiooni verbidel perfektiivsed partiklid *ära* ja *välja*, näidetes 2-3 ja 5 on lauses täissihitis.

Ettekandes vaatlemegi lähemalt (kolme) konstruktsiooni (*võtan teen, võtan ja teen, võtan kätte ja teen*) tähenduse seisukohalt, aga ka vormiliselt. Lisaks käsitleme konstruktsiooniga väljendatava sündmuse aspektuaalseid omadusi, eelkõige perfektiivsust.

Viited

Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael & Silvi Vare. 1993. Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.

Nau, Nicole, Kirill Kozhanov, Paweł Brudzyński, Asta Laugalienė, Liina Lindström, valmimas. *Verbal hendiadys with 'take' in Baltic and its neighbors*. Käsikiri.

Pulkkinen, Paavo 1966. *Asyndeettinen rinnastus suomen kielessä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tragel, Ilona 2003. Eesti keele seriaalkonstruksioonist. *Keel ja Kirjandus*, 12, 919–934.

Tragel, Ilona 2017. Serial verb constructions in Estonian. In: Brian Nolan and Elke Diedrichsen (Ed.). *Argument Realisation in Complex Predicates and Complex Events: Verb-verb constructions at the syntax-semantic interface* (169–189). John Benjamins Publishing Company.